

Aan de staatssecretaris van SZW

Datum: 21 januari 2020
Kenmerk: 20-009
Onderwerp: Internetconsultatie Participatiewet: Verbetering ondersteuning bijstandsgerechtigden
Contact: Margriet Paalvast 06-47042541 margriet.paalvast@wijzijnmind.nl

Geachte mevrouw Van Ark,

U vraag een reactie op het voorliggende voorstel. Met dit wetsvoorstel wordt gehoor gegeven aan de motie Raemakers c.s. van 24 september jl. (Kamerstuk 34352 nr. 173). U stelt hierbij twee maatregelen voor, die inhouden:

1. Gemeenten moeten vaker spreken met bijstandsgerechtigden en vaker controleren. De tegenprestatie wordt meer ingevuld.
2. De taaleis wordt verplicht, afdwingbaar naar oordeel van de gemeente, dit was echter al zo. Het te behalen taalniveau mag echter voortaan door de gemeente worden bepaald en het leren van de taal mag als vorm van de tegenprestatie gelden.

Daarnaast is de regering specifiek geïnteresseerd in onderstaande vragen:

In het wetsvoorstel wordt voorgesteld dat als iemand een bijstandsuitkering krijgt toegekend, de gemeente in gesprek gaat met de bijstandsgerechtigde en gezamenlijk afspraken maakt over participatieactiviteiten. Deze afspraken worden periodiek besproken en geëvalueerd.

1. Wat is naar uw mening de gewenste frequentie van het klantcontact tussen de gemeente en de bijstandsgerechtigde als het gaat om het kunnen bieden van passende ondersteuning en eventuele benodigde voorzieningen, gericht op arbeidsinschakeling en, als arbeidsinschakeling nog niet mogelijk is, andere vormen van participatie en wederkerigheid? In het wetsvoorstel staat nu nog bewust een PM (zie paragraaf 4 van de memorie van toelichting).
2. Hoe moet volgens u dit klantcontact vormgegeven worden, ook in samenhang met de frequentie van het contact? Daarbij kunt u denken aan gesprekken in persoon, telefonisch, per mail, et cetera.
3. Welke randvoorwaarden zijn volgens u nodig om deze frequentie en vorm van klantcontact te realiseren en om inhoud te kunnen geven aan het maken van participatieafspraken met alle bijstandsgerechtigden?

In deze reactie zullen we met name ingaan op de eerste maatregel, het college moet de ondersteuning aan bijstandsgerechtigden expliciteren. Voor mensen met psychische problematiek is het van belang dat de gemeenten met hen in gesprek gaan en een integrale aanpak gaat aanbieden.

Voordeel is dat mensen in de bijstand niet aan hun lot worden overgelaten en op passende wijze de helpende hand wordt geboden. Dit bevordert de inclusieve samenleving.

Wat we missen is een heldere visie op de wijze waarop deze aanpak wordt ingevuld door gemeenten. Uitgangspunt is dat mensen worden beoordeeld op hun kwaliteiten, wat ze kunnen en waar ondersteuning bij nodig is. Die ondersteuning is van belang om een gelijk speelveld te creëren op de arbeidsmarkt, waardoor mensen de kans krijgen om deel te nemen. Daarom zou de ondersteuning als een investering moeten worden gezien, het geeft mensen de mogelijkheid om hun leven zelf vorm te geven en actief deel te nemen aan de maatschappij.

Mensen voelen zich nu als kostenpost weggezet, als duur en risicovol voor gemeenten en werkgevers. Dit vergroot het (zelf)stigma en heeft een negatieve invloed op hun vermogen om deel te kunnen nemen.

Daar komt bij dat er in het huidige systeem een negatieve prikkel voor gemeenten zit. Zij worden gevraagd om deze investering te doen, maar worden vervolgens gekort op de participatiegelden als ze succesvol zijn. De baten van de investering vloeien daarbij terug naar de centrale overheid en niet naar de gemeenten. Dit heeft direct invloed op het re-integratiebudget van de gemeenten. Met name coaching moet langer worden ingezet om mensen echt goed op een werkplek te begeleiden. Dit vraagt juist om een extra investering en niet om korting op deze gelden. De korting werkt contraproductief, omdat de uitval groter is en er dus opnieuw moet worden geïnvesteerd.

Ons antwoord op de door u specifiek gestelde vragen:

Ad 1. De regelmaat van gesprekken met uitkeringsgerechtigden is afhankelijk van de behoefte en mate van support die de persoon en de leefsituatie nodig heeft. Hoe complexer de problematiek, hoe intensiever het contact is. Wij vinden het positief dat er integraal gekeken moet worden, dus ook naar schulden, wonen, etc.. Re-integratie van mensen met psychisch problematiek is niet te vangen in een aantal maanden traject. Het is mogelijk door mensen te helpen regie en verantwoordelijkheid te nemen voor hun leven. Terugval moet daarbij mogelijk zijn, ruimte voor respijt en aansluiten bij de mogelijkheden. Dus ook lengte en duur van gesprekken moet maatwerk zijn.

Ad 2. Bij de vormgeving van het contact is de menselijke maat en normale taal de norm. Veel gemeenten zijn al bezig om hun brieven te ontdoen van beleidstaal, om zo mensen beter te bereiken. Zoals aangegeven is frequentie afhankelijk van de complexiteit van de problematiek, zijn er schulden, heeft iemand een woning, wat is het opleidingsniveau, is iemand nog volop in behandeling? Dit bepaalt ook de vorm, voor de een is een persoonlijk gesprek belangrijk, voor de ander kan een telefonisch gesprek beter werken. Zolang de menselijke maat de norm is.

Ad 3. Dit is van de drie vragen de belangrijkste vraag. De randvoorwaarden maken of gesprekken succesvol zijn. Naast de al benoemde taalbarrières in brieven die gemeenten nu nog opwerpen, houd rekening met de persoon:

- Zorg dat mensen vooraf goed en helder geïnformeerd zijn over de inhoud van het gesprek.
- Geef helder aan dat mensen altijd iemand mogen meenemen, een coach, een naaste, een onafhankelijke cliëntondersteuner, een vertrouwd persoon.

- Zet de afspraken helder op papier en stuur deze toe of geef ze mee (niet iedereen heeft een adres).
- Kijk vooraf of iemand bijvoorbeeld een sociale fobie of een angststoornis heeft? Op welke wijze heeft dit invloed op de plek waar het gesprek plaatsvindt?
- Volle wachtruimtes met veel rumoer en langslappende mensen kunnen ook een negatieve invloed hebben op mensen en daarmee op het gesprek dat wordt gevoerd. Mensen die last hebben van veel prikkels zijn dan al overbelast voordat het gesprek zelf begint. Van te voren informeren of mensen moeite hebben met wachten in een ruimte met andere mensen, kan een goede vraag zijn.
- Ook de wijze van ontvangst kan invloed hebben op het gesprek. Een onpersoonlijke ontvangst aan een balie met een beveiliging die direct een inschatting maakt van het risico op escalatie heeft op veel mensen een negatief effect. Een warm welkom met een gastheer/gastvrouw en een kop koffie heeft een positief effect op mensen, waardoor ze meer het gevoel krijgen een gelijkwaardig gesprek aan te gaan.
- Hou er rekening mee dat mensen met een groot (zelf)stigma rondlopen en daarbij geholpen moeten worden. Vraag door als mensen aangeven waarom ze mogelijk niet willen/kunnen werken. Hier kan een goede (tijdelijke) reden zijn, waar de gemeente eventueel bij kan ondersteunen.
- Zorg voor laagdrempelige voorzieningen waar wordt gewerkt aan herstel en ontwikkeling in een tempo dat bij mensen past. IPS is een prima methodiek om mensen aan het werk te helpen, die al toe zijn aan de stap naar betaald werk. Als mensen hier nog niet aan toe zijn, dan zijn andere voorzieningen zoals bijvoorbeeld zelfregiecentra en herstelacademies belangrijke instrumenten. Zij helpen mensen om vanuit hun eigen regie te werken aan herstel.
- Zorg bij een terugval voor respijthuizen. Zij helpen om te voorkomen dat mensen moeten worden opgenomen bij een terugval en daardoor weer van vooraf aan moeten beginnen.

Tot slot zorg voor een goede inspraak in gemeenten. Democratie staat of valt bij een goede inrichting van kritisch meedenkende groepen. Gemeenten zijn geneigd om zelf alles uit te willen vinden, maar veel lokale groepen en ervaringsdeskundigen hebben vaak goede initiatieven ontwikkeld. Door dit te faciliteren vanuit de gemeente kunnen ze zowel voldoen aan de doelstellingen van de Participatiewet als mensen echt helpen vanuit maatwerk.

Ook gemeentelijke cliëntenraden kunnen een goede criticaster en raadgever zijn, als ze goed worden gefaciliteerd. Nu worden cliëntenraden nog te vaak gezien als lastig of niet voldoende deskundig om een advies te geven. Gemeenten hebben hier zelf een hand in. Met goede ondersteuning en scholing zijn cliëntenraden zeker in staat om een goed advies te geven. Waar cliëntenpanels incidenteel hun mening geven, lopen cliëntenraden het hele bestuurlijke proces mee en bieden daarmee continuïteit.

Met vriendelijke groet,

Drs. M.J. ter Avest
Directeur MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid